

praktijkcentrum
voor onderzoek en
dienstverlening
in de kerken

ONDERSTEUNEN EN INSPIREREN
VAN KERKEN ONDERWEG

MAN/VROUW IN DE KERK

6/19/2019

Stand van zaken in GKv-kerken met
betrekking tot vrouwen in het ambt na de
besluiten van GS 2017

Een onderzoek in opdracht van Deputaatschap Man/Vrouw
in de Kerk en uitgevoerd door het Praktijkcentrum

Debora Krikken, MSc en Merijn Wijma, MA

Man/vrouw in de kerk

STAND VAN ZAKEN IN GKV-KERKEN MET BETREKKING TOT VROUWEN
IN HET AMBT NA DE BESLUITEN VAN GS 2017

Colofon

Titel	Man/vrouw in de kerk. Een onderzoek naar de stand van zaken in GKV-kerken met betrekking tot vrouwen in het ambt na de besluiten van GS 2017.
Opdrachtgever	Deputaatschap Man/Vrouw in de Kerk
Auteurs	D.E. Krikken-Hoogendoorn MSc – onderzoeker Praktijkcentrum M.J. Wijma-van der Veen MA – onderzoeker Praktijkcentrum
Correspondentie	Praktijkcentrum voor onderzoek en dienstverlening in de kerken Postbus 10030, 8000 GA ZWOLLE telefoon: (038) 42 555 18 e-mail: info@praktijkcentrum.org
Copyright	Gebruik en overname van de teksten, ideeën en resultaten uit deze publicatie is vrijelijk toegestaan, mits met bronvermelding.

Juni 2019

Inhoud

1. INLEIDING	3
2. RESULTATENANALYSE	4
2.1. Huidige stand van zaken.....	4
2.2. Procesverloop na synodebesluit.....	6
2.3. Reacties op synodebesluit	9
2.4. Effect van synodebesluit op eenheid en samenwerking.....	12
2.5. Ondersteuningsbehoefte van kerken	15
3. CONCLUSIES	16

1. INLEIDING

De Generale Synode van 2017 heeft besloten om aan de plaatselijke kerken ruimte te geven om zelf beleid te maken en uit te voeren over vrouwen in het ambt. In de praktijk betekent dit dat kerken de vrijheid hebben om vrouwen in het ambt van diaken, ouderling en predikant te bevestigen. Dit is een grote stap voor de GKv, een kerkverband waarin daar tot nu toe geen ruimte voor was.

Op de volgende Generale Synode zal het onderwerp weer ter sprake komen en zal geëvalueerd worden hoe met de synodebesluiten is omgegaan, wat de gevolgen zijn geweest en wat mogelijke vervolgstappen kunnen zijn. Om de Synode daarin te ondersteunen biedt het deputaatschap Man/Vrouw in de Kerk in samenwerking met het Praktijkcentrum een rapport aan waarin deze vragen zijn onderzocht.

Door middel van een vragenlijst is onderzocht of kerken al vrouwen in het ambt hebben toegelaten, of er verschillen zijn tussen kerken in welke ambten vrouwen worden bevestigd, wat het proces hiernaartoe is geweest, welke reacties het synodebesluit heeft opgeroepen in kerken en wat de invloed is geweest van en op mogelijke samenwerkingsverbanden met andere kerken. De resultaten van het onderzoek liggen hier voor u. Het is onze hoop dat de opgehaalde informatie de Synode helpt in haar verdere besluitvorming en bij het uitzetten van een verdere koers.

Debora Krikken, MSc

Merijn Wijma, MA

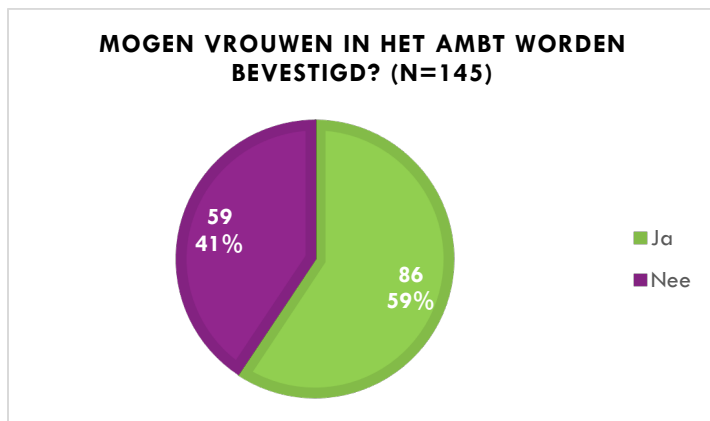
Praktijkcentrum, Zwolle, juni 2019

2. RESULTATENANALYSE

Nadat de vragenlijst op 21 maart 2019 is verzonden aan alle scriba's van de GKv, is hij vier weken open gebleven om hen de tijd te geven om hem in te vullen. Uiteindelijk hebben 145 van de 263 scriba's hem ingevuld. Dat is een respons van 55%. In principe is dit genoeg om representatieve conclusies te trekken, maar we moeten rekening houden met de mogelijkheid dat kerken die die de ambten voor vrouwen al hebben opengesteld eerder deze vragenlijst zullen invullen. In dit hoofdstuk leest u de resultaten van het onderzoek.

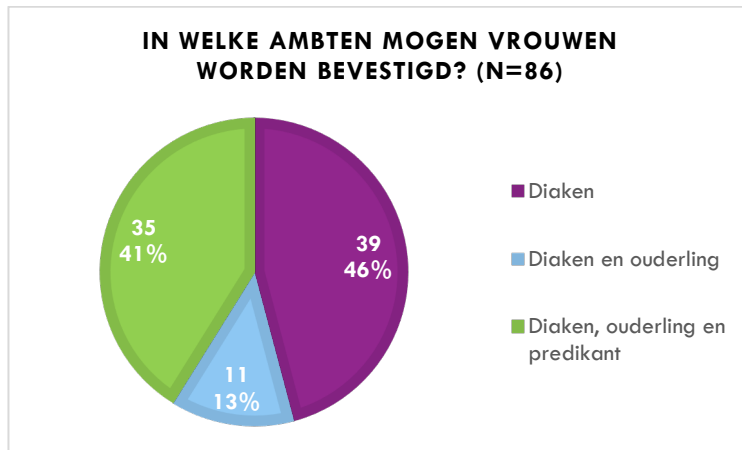
2.1 Huidige stand van zaken

Figuur 1 toont aan dat in meer dan de helft van de responderende kerken vrouwen in het ambt mogen worden bevestigd; om precies te zijn is dat in 86 van de 145 responderende kerken het geval.

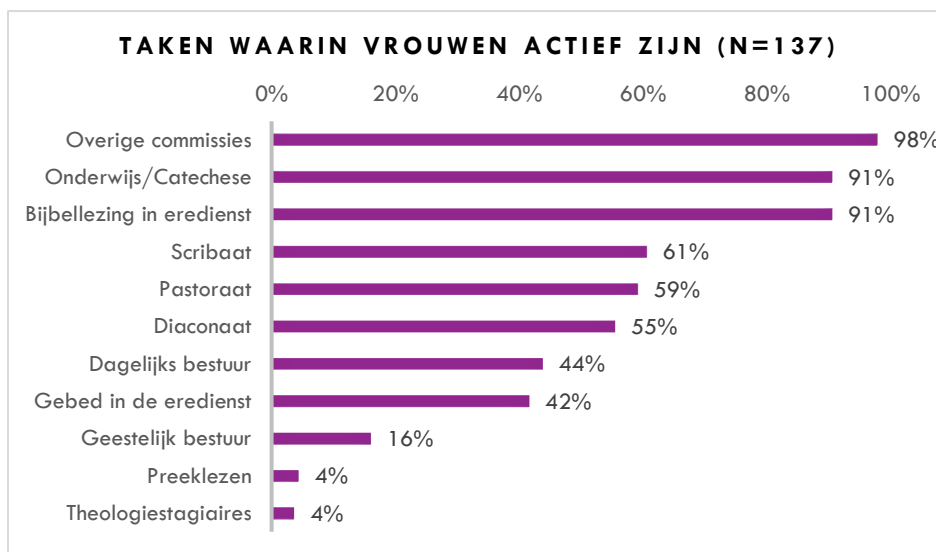
FIGUUR 1. KERKEN WAARIN VROUWEN IN HET AMBT BEVESTIGD MOGEN WORDEN

In het grootste deel van de kerken waar op dit moment vrouwen mogen worden bevestigd, zijn dit voornamelijk diakenen (39 van 86). Een klein deel heeft niet alleen het ambt van diaken, maar ook het ambt van ouderling voor vrouwen opengesteld (11), en ook een aanzienlijk aantal (35) heeft alle ambten, dus ook dat van predikant, opengesteld voor vrouwen. Zie figuur 2.

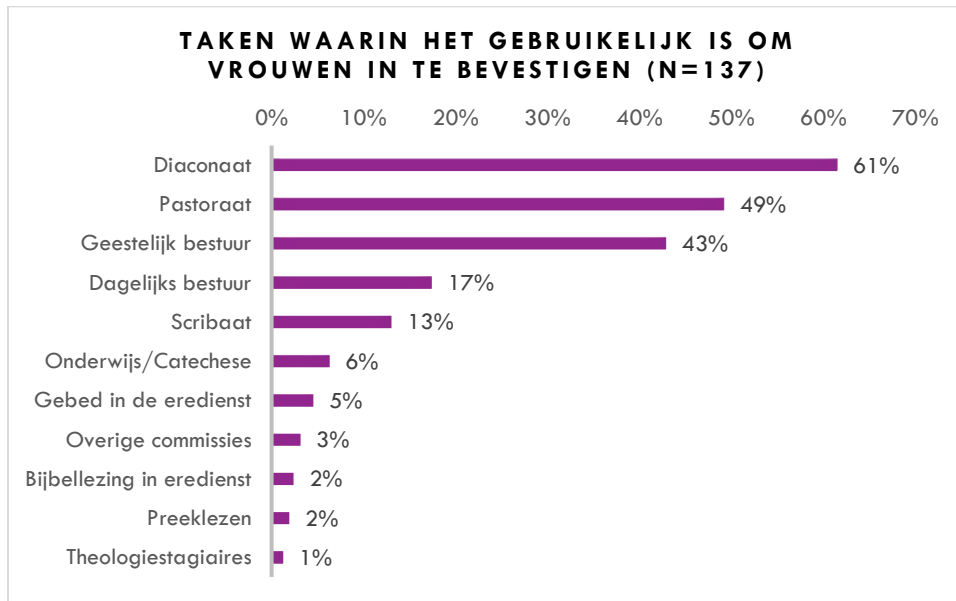
FIGUUR 2. AMBTEN WAARIN VROUWEN MOGEN WORDEN BEVESTIGD

Los van het ambt zijn vrouwen op dit moment in allerlei taken actief in de kerk. In figuur 3 is te zien dat er in de meeste kerken op dit moment vrouwen actief zijn in de volgende taken: catechese, commissies en Bijbellezende in de eredienst. Iets meer dan de helft van de kerken zet vrouwen ook in op taken die behoren tot scribaats, pastoraat en diaconaat. In iets minder dan de helft van de kerken zijn vrouwen actief in het dagelijks bestuur en mogen ze een gebed in de eredienst uitspreken. Een minderheid van de kerken heeft momenteel vrouwen in geestelijk bestuur. Ook lezen vrouwen in bijna geen enkele kerk een preek. Er zijn weinig kerken die aangeven dat er vrouwelijke theologiestagiaires actief zijn, maar dit kan ook goed te maken hebben met het feit dat er momenteel nog niet veel vrouwelijke theologiestagiaires zijn.

FIGUUR 3. OVERZICHT IN HOEVEEL KERKEN VROUWEN ACTIEF ZIJN IN DIVERSE TAKEN

In figuur 4 is te zien dat als vrouwen in het diaconaat, pastoraat en geestelijk bestuur actief zijn, het in ongeveer de helft van de kerken gebruikelijk is om ze in pastoraat en geestelijk bestuur, net als de mannen, te bevestigen. Bij diaconaat is dat ongeveer twee derde.

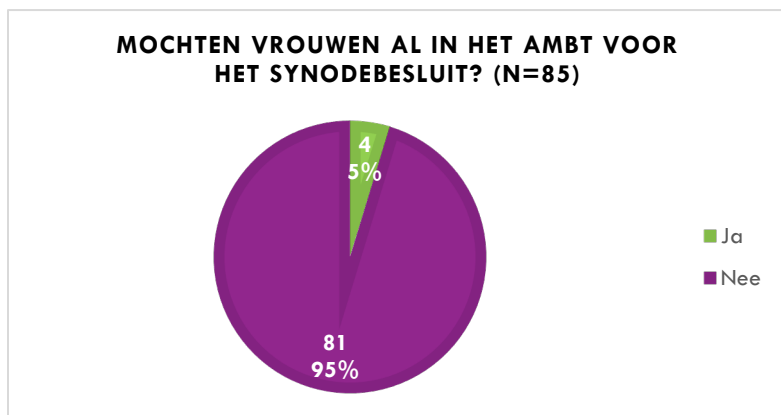
FIGUUR 4. OVERZICHT IN HOEVEEL KERKEN VROUWEN IN TAKEN WORDEN BEVESTIGD

In dit onderzoek is aan de kerken gevraagd of zij de organisatie van hun gemeente hebben veranderd zodat vrouwen ook taken kunnen vervullen die voorheen alleen door ambtsdragers werden gedaan. Meer dan de helft van de kerken geeft aan niet iets in de organisatie van de gemeente te hebben veranderd zodat vrouwen ook taken kunnen vervullen in de ambten. Een derde van de kerken geeft aan dat vrouwen nu wel meer kunnen doen doordat ze bepaalde wijzigingen hebben doorgevoerd in de organisatiestructuur. Voor de helft daarvan geldt dat er ambten zijn opengesteld voor vrouwen, voor de andere helft betekent het dat de taken die vallen onder scribaat/bestuur, pastoraat of diaconaat buiten de kerkenraad zijn geplaatst waardoor vrouwen dit werk ook konden doen zonder formeel een ambt te bekleden. Een kleine 10% van de kerken geeft aan nog in bezinning te zijn hierover.

2.2 Procesverloop na synodebesluit

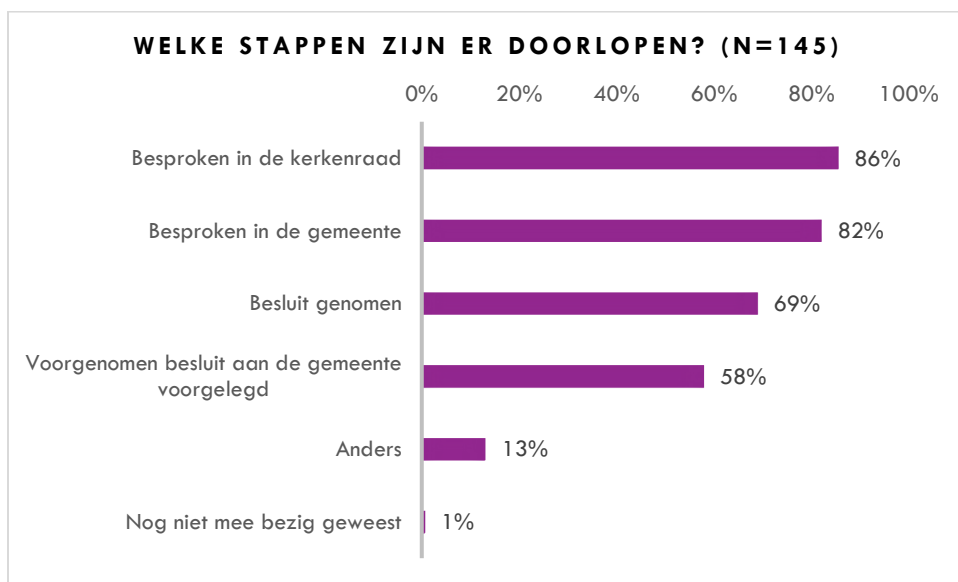
Op dit moment worden in bijna 60% van de kerken vrouwen toegelaten tot het ambt. In hoeverre is dit het gevolg van het genomen synodebesluit in 2017? Uit dit onderzoek blijkt dat slechts vier van de kerken die nu vrouwen in het ambt toelaten dat al deden voor het genomen synodebesluit. De overige

kerken gaven aan dat het bevestigen van vrouwen in het ambt pas na het synodebesluit is gebeurd, dat is 95%. Nogmaals moet erop gewezen worden dat er sprake kan zijn van een selectie-bias, en dat vooral voortvarende kerken deze vragenlijst hebben ingevuld.

FIGUUR 5. OVERZICHT HOEVEEL KERKEN HET AMBT VOOR VROUWEN VOOR HET SYNODEBESLUIT HEBBEN OPENGESTELD.

In figuur 6 is te zien welke stappen kerken doorlopen hebben naar aanleiding van het synodebesluit.

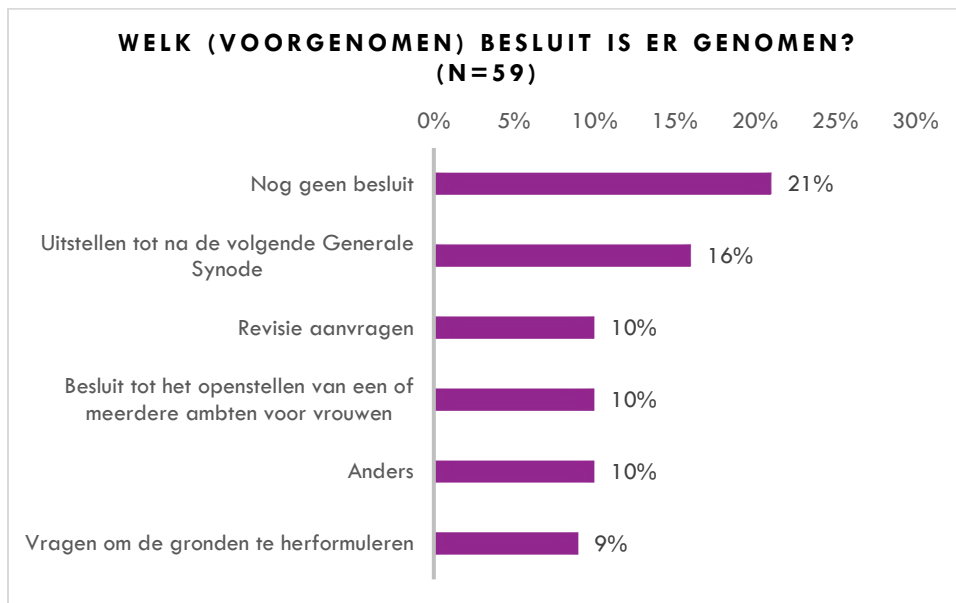
FIGUUR 6. WELKE STAPPEN ZIJN DOORLOPEN IN HET PROCES NAAR BESLUITVORMING

Slechts één kerk geeft aan nog niet met het synodebesluit bezig te zijn geweest; maar in de toelichting op het antwoord blijkt dat ook deze kerk voornemens is om in 2019 gespreks- en voorlichtingsavonden te houden met de gemeente. Het is mogelijk dat er in werkelijkheid een groter aandeel is van kerken waar

dit het geval is, maar van hen is geen reactie ontvangen. Ongeveer 120 kerken, dus ruim 80%, hebben het synodebesluit besproken in de kerkenraad. Een bijna even grote groep kerken heeft het in de gemeente besproken. Opvallend is dat het aantal kerken dat daadwerkelijk een besluit heeft genomen (100), hoger is dan het aantal kerken dat het besluit heeft voorgelegd aan de gemeente (84). Dit gaat om 28 kerken, bij 19 van deze kerken heeft de kerkenraad besloten om het ambt open te stellen voor vrouwen zonder dit bij de gemeente voorgelegd te hebben. 19 kerken geven aan nog andere stappen doorlopen te hebben dan die genoemd werden in de vragenlijst. Zo zijn er kerken die een enquête hebben uitgezet in de gemeente, in sommige kerken zijn thema-avonden georganiseerd of het is in de kringen besproken. Er zijn ook een aantal kerken die met een adviescommissie hebben gewerkt. En een deel van de kerken start binnenkort met de bespreking met de gemeente.

Aan de kerken die op het moment geen vrouwen in het ambt toelaten, is gevraagd of en zo ja, welk (voorgenomen) besluit er is genomen:

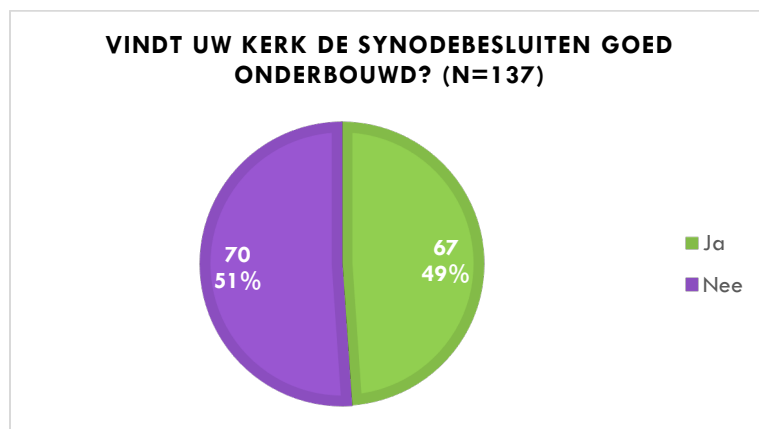
FIGUUR 7. (VOORGENOMEN) BESLUITEN

Van de kerken die op dit moment geen vrouwen in het ambt bevestigen, heeft één op de vijf ook nog geen besluit genomen hierover. Er zijn tien kerken die aangegeven hebben dit wel (op korte termijn) open te gaan stellen voor één of meerdere ambten. Zestien kerken hebben besloten het besluit uit te stellen tot de volgende synode. En negen kerken hebben besloten om de synode te vragen het besluit te

herformuleren. Tien kerken gaven nog een ander antwoord, hierin wordt veelal toegelicht dat de gemeente nog niet toe is aan het nemen van een besluit (omdat men nog in het proces zit, of omdat men de volgende synode wil afwachten). Een aantal kerken benoemen dat ze het ambt voor diaken wel hebben opengesteld voor vrouwen, maar dit voor de ambten ouderling en predikant nog uitstellen tot na de volgende synode.

2.3 Reacties op synodebesluit

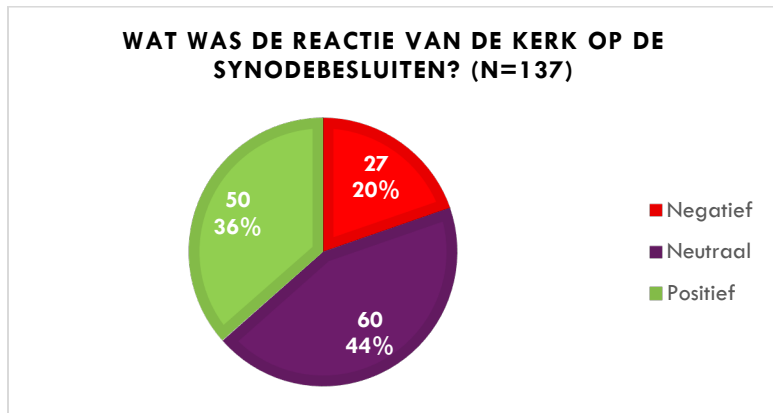
Aan de kerken is gevraagd of zij de genomen synodebesluiten goed onderbouwd vonden. Hieruit blijkt dat ongeveer de helft van de kerken het wel goed onderbouwd vindt en de andere helft niet.

FIGUUR 8. BEOORDELING ONDERBOUWING SYNODEBESLUITEN

Interessant is dat van de kerken waar vrouwen in het ambt bevestigd mogen worden sinds het synodebesluit, 44% aangeeft de synodebesluiten niet goed onderbouwd te vinden. Van gemeenten waar vrouwen niet in het ambt worden toegelaten is dat 66%.

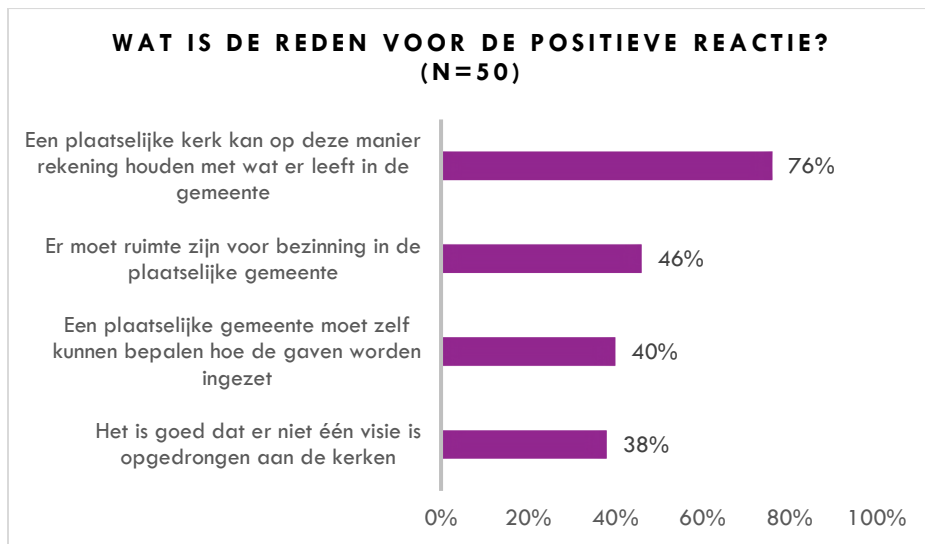
In dit onderzoek is ook gevraagd hoe er in het algemeen door kerken op is gereageerd op het besluit van de synode om het aan de lokale kerk over te laten om een beslissing te nemen over vrouwen in het ambt. Hieruit blijkt dat het overgrote deel van de kerken of positief (50) of neutraal (60) hebben gereageerd op dit synodebesluit. Samen is dat 80% van de kerken. Dat betekent dat de algemene reactie in één op de vijf kerken negatief was. Zie figuur 9.

FIGUUR 9. DE REACTIE VAN DE KERK OP HET SYNODEBESLUIT

Van de kerken waarin de reactie overwegend negatief was heeft de helft het ambt wel opengesteld voor vrouwen en de andere helft niet. Voor de kerken waarin de reactie overwegend positief was geldt dat 90% het ambt voor vrouwen opengesteld.

In figuur 10 is te zien wat de redenen zijn waarom kerken positief waren over het synodebesluit om het besluit over het al dan niet toelaten van vrouwen tot het ambt over te laten aan de plaatselijke kerk.

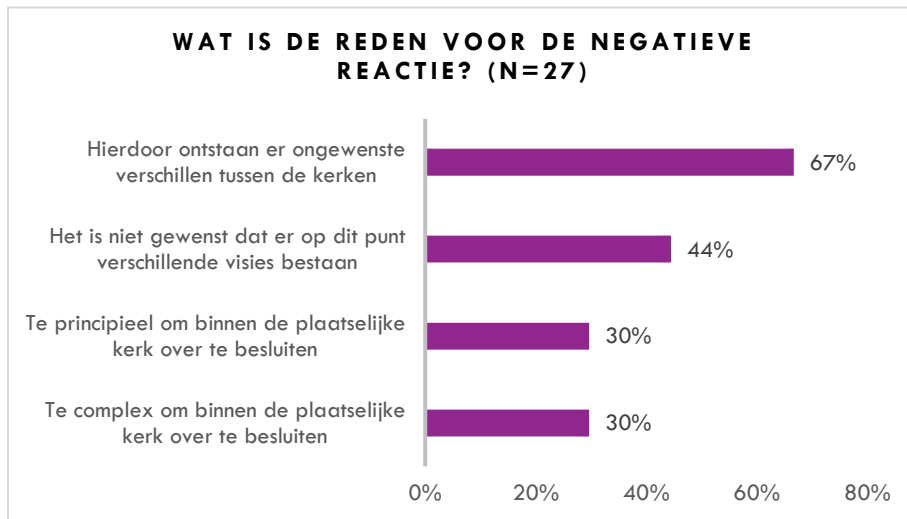

FIGUUR 10. DE REDENEN VOOR EEN POSITIEVE REACTIE

Kerken konden meerdere redenen aangeven waarom de synodebesluiten positief ontvangen zijn in de gemeente. Het grootste deel van de kerken is positief omdat dit kerken de ruimte geeft om rekening te houden met de plaatselijke situatie: 38 van de 50 positief reagerende kerken geven dit aan. Verder zijn

er twintig kerken die aangeven dat ze het positief vinden omdat er ruimte moet zijn voor bezinning in de plaatselijke kerk. Eveneens twintig kerken geven als reden voor de positieve reactie dat dit is omdat ze vinden dat een plaatselijke kerk zelf moet kunnen bepalen hoe de gaven worden ingezet. En nog eens twintig kerken geven aan dat ze positief zijn omdat het goed is dat er niet één visie is opgedrongen aan de kerken. Een paar kerken geven hier nog bij aan dat ze wel zorg hebben over de eenheid binnen de GKv's.

In de 27 kerken die hebben aangegeven dat de synodebesluiten overwegend negatief zijn ontvangen, is gevraagd wat de reden hiervan was. Zie figuur 11.

FIGUUR 11. DE REDENEN VOOR EEN NEGATIEVE REACTIE

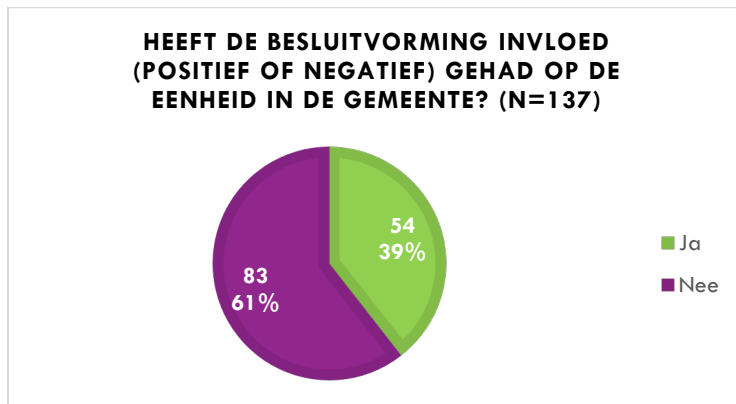
De kerken konden meerdere redenen aangeven waarom ze dit besluit van de synode negatief ontvangen hebben. Hieruit blijkt dat de meeste kerken (18 van 27) het gevoel hebben dat er door het synodebesluit ongewenste verschillen ontstaan tussen de kerken. Twaalf kerken vinden het niet gewenst dat er verschillende visies op dit punt kunnen bestaan; acht kerken vinden de kwestie te principieel en acht kerken vinden het te complex om over te laten aan plaatselijke kerken. Een aantal kerken lichten nog toe dat als de synode / geleerden er al niet uit komen het ondoenlijk is om dit besluit bij kerken te beleggen.

Tot slot is de kerken gevraagd of hun visie op het ambt veranderd is naar aanleiding van het synodebesluit. Eén op de vijf kerken geven aan dat dit inderdaad het geval is, maar voor een derde van

de kerken is dat niet het geval. Voor de rest van de kerken geldt dat ze dit nog niet kunnen zeggen / weten omdat het proces nog bezig is.

2.4 Effect van synodebesluit op eenheid en samenwerking

In dit onderzoek is niet alleen gekeken naar hoe er door kerken gereageerd is op de synodebesluiten, maar is ook gevraagd of de besluitvorming en het proces in de lokale kerk omtrent vrouwen in het ambt invloed heeft gehad op de eenheid in de gemeente. Zie figuur 12.

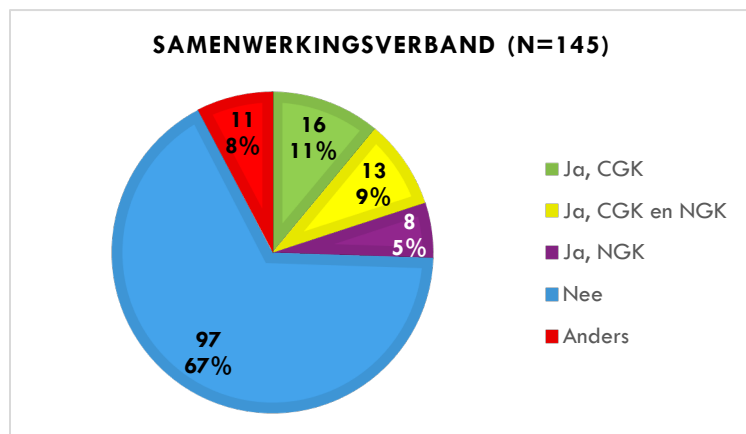

FIGUUR 12. DE INVLOED VAN DE BESLUITVORMING OP DE EENHEID IN DE GEMEENTE

Hieruit blijkt dat het grootste deel van de kerken (83 van 137) geen invloed heeft ervaren van de besluitvorming op de eenheid in de gemeente. 54 kerken hebben dit echter wel zo ervaren. Dit betekent overigens niet altijd een negatieve invloed. Sommige kerken geven namelijk aan dat het goed was om ondanks verschillen te ervaren dat je samen gemeente kunt blijven. 32 van deze 54 kerken heeft het onrust en verdeeldheid gebracht en ook heeft het geleid tot het vertrek van kerkleden.

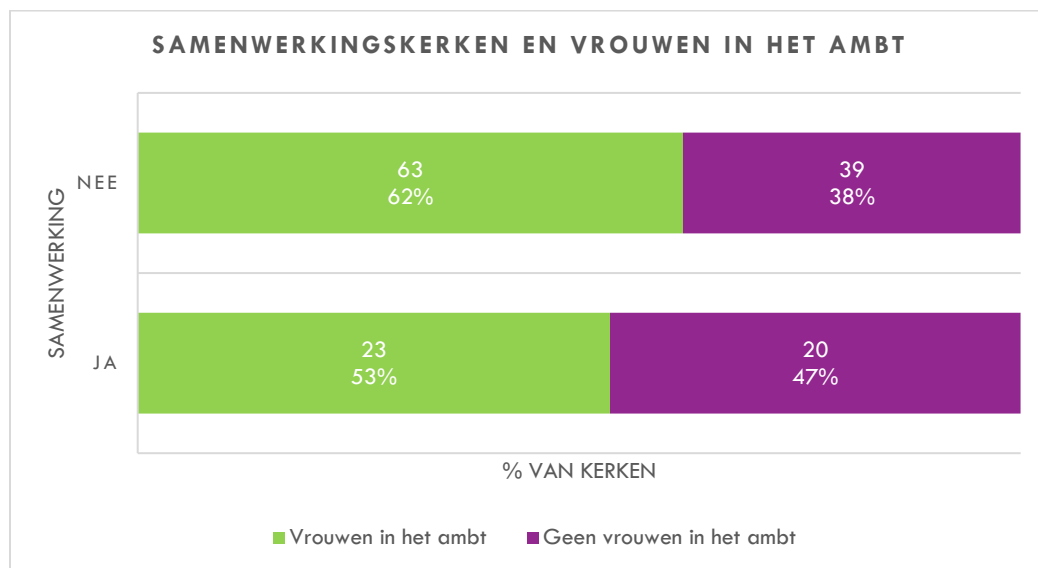
Naast het effect van het besluit op de eenheid in de gemeenten is ook onderzocht hoe samenwerkingskerken het synodebesluit hebben ervaren. Uit figuur 13 blijkt één op de drie GKv-kerken een samenwerkingsverband kennen. Zestien kerken hebben een samenwerking met een CGK, acht met een NGK en dertien met NGK en CGK. Dit komt vrij goed overeen met de landelijke cijfers; er zijn 96

plaatsen waar de GKv op wat voor manier dan ook samenwerkt met een CGK of NGK, wat neerkomt op ongeveer een derde van alle GKv-kerken.

FIGUUR 13. SAMENWERKINGSVERBANDEN IN DE GKv

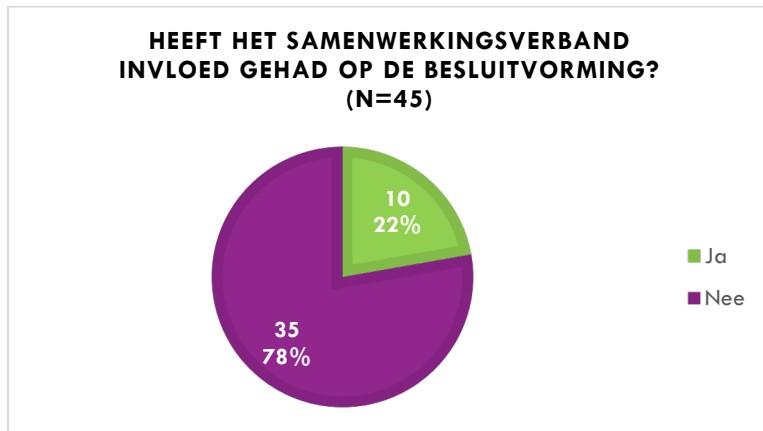
In figuur 14 is in beeld gebracht of er verschillen zijn tussen samenwerkingskerken en kerken die alleen uit GKv bestaan als het gaat om het openstellen van het ambt voor vrouwen:

FIGUUR 14. VROUWEN IN HET AMBT IN SAMENWERKINGSKERKEN

Van de GKv-kerken die gereageerd hebben, heeft 62% een of meerdere ambten opengesteld voor vrouwen, onder de samenwerkingskerken is dat 53%. Maar in figuur 15 is te zien dat het merendeel van

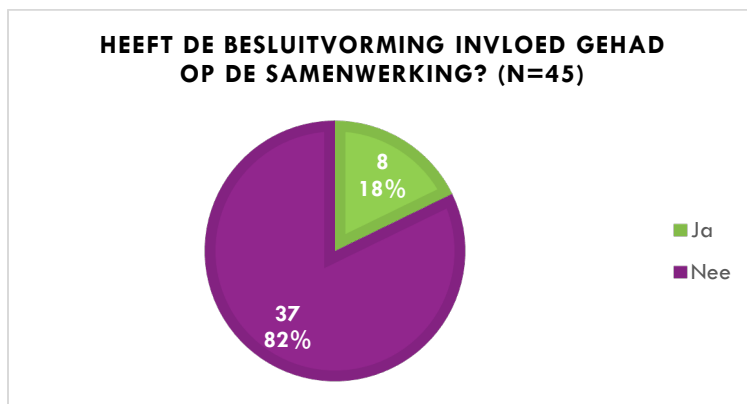
de samenwerkingskerken zelf aangeven dat het samenwerkingsverband geen invloed heeft gehad op de besluitvorming:

FIGUUR 15. DE INVLOED VAN HET SAMENWERKINGSVERBAND OP DE BESLUITVORMING

Vier van de kerken die samenwerken met een CGK zeggen dat er wel een bepaalde invloed is geweest, dit geldt ook voor vier CGK/NGK-samenwerkingsverbanden en twee kerken die samenwerken met een NGK. In samenwerkingen met CGK-kerken waar de besluitvorming beïnvloed is door het samenwerkingsverband is sprake van een zekere remmende invloed omdat de CGK niet open staat voor vrouwen in het ambt. Waar samengewerkt werd met NGK wordt ook aangegeven dat er sprake was van een invloed op de besluitvorming, juist omdat de NGK al vrouwen in het ambt had of al langere tijd wilde doorvoeren.

In het onderzoek is ook gevraagd of de besluitvorming invloed heeft gehad op de samenwerking:

FIGUUR 16. DE INVLOED VAN DE BESLUITVORMING OP SAMENWERKINGSVERBANDEN

In figuur 16 is te zien dat het grootste deel (37 van de 45) van de kerken aangeeft dat de besluitvorming geen invloed heeft gehad op de samenwerking. De overige acht kerken hebben wel een bepaalde invloed ervaren. Dit waren vijf CGK-samenwerkingen, twee CGK/NGK-samenwerkingen en één NGK. In gevallen dat er samenwerking is met de CGK blijkt de besluitvorming een negatieve invloed te hebben op de samenwerking, naar NGK's wordt veelal meer toegegroeid door dit proces.

2.5 Ondersteuningsbehoefte van kerken

Ten slotte is aan kerken gevraagd of ze nog verdere ondersteuning nodig hebben, en zo ja, in welke vorm. Daarop werden de volgende antwoorden gegeven:

FIGUUR 17. BEHOEFTE VAN KERKEN AAN VERDERE ONDERSTEUNING

De meeste kerken geven aan geen behoefte te hebben aan verdere ondersteuning. In het geval dat ze dat wel willen, zouden ze het liefst meer documentatie krijgen met argumenten van de verschillende visies op de vrouw in het ambt. De overige mogelijke ondersteuningsvormen zijn maar door enkele scriba's aangekruist.

3. CONCLUSIES

De vragenlijst is door de scriba's van 145 van de 263 kerken ingevuld. Het kan zijn dat hierbij een selectie-bias is opgetreden, bijvoorbeeld doordat alleen scriba's hebben gereageerd die weten dat er daadwerkelijk een proces in de kerk aan de gang is rondom vrouwen in het ambt. Mogelijk hebben kerken waarin de kwestie gevoelig ligt of die er nog niet mee bezig zijn minder gereageerd, maar desondanks is de respons groot genoeg om conclusies te trekken over de gehele GKv.

Uit dit onderzoek blijkt dat 59% van de kerken op dit moment de ambten voor vrouwen heeft opengesteld; gedeeltelijk alleen diakenen, maar een bijna even groot deel heeft besloten alle drie de ambten open te stellen. Nog eens 10 van de overige 59 kerken die nog in de besluitvorming zitten zijn van plan om vrouwen te bevestigen in de ambten. Samen is dat 66% van alle ondervraagde kerken. Voor het synodebesluit hadden vier kerken vrouwen in het ambt, nu zijn dat er 86 en binnenkort 96. Het synodebesluit heeft dus zeker iets in gang gezet.

Op het moment geven vrouwen in de meeste kerken wel catechisatie, lezen uit de Bijbel in de kerkdienst en doen mee aan commissies. In iets meer dan de helft van de kerken zijn vrouwen actief in scribaat, diaconaat en pastoraat. In iets minder dan de helft van de kerken zijn vrouwen actief in het dagelijks bestuur en wordt er door hen gebeden in de eredienst. Geestelijk leiding geven, preeklezen en stage lopen gebeurt nog weinig door vrouwen in de kerk. In weinig kerken worden mannen en/of vrouwen bevestigd in niet-ambtelijke taken, zoals deelnemen aan commissies, Bijbellezers in de eredienst of stage lopen.

In de meeste kerken is men met het synodebesluit aan de gang gegaan. Er is maar één kerk waarin nog niets is gebeurd met het synodebesluit, maar met deze conclusie moeten we voorzichtig omgaan, omdat we een selectie-bias hier niet kunnen uitsluiten. De meeste kerken hebben het synodebesluit besproken op de kerkenraad (86%) en in de gemeente (82%). Een meerderheid van de kerkenraden (69%) heeft een besluit genomen in de afgelopen periode naar aanleiding van de synodebesluiten.

66% van de kerken hebben besloten om de ambten voor vrouwen open te stellen. Voor de overige kerken geldt veelal dat zij hebben besloten om de volgende synode af te wachten, of om revisie of herformulering

van de gronden van het synodebesluit hebben gevraagd. 21% van de kerken die op dit moment geen vrouwen in het ambt heeft, heeft nog geen besluit genomen over de vervolgstappen.

Als het gaat om het synodebesluit, blijkt dat ongeveer de helft van de kerken het synodebesluit goed onderbouwd vindt. In kerken waar vrouwen worden toegelaten in het ambt ligt dit aandeel lager (44%) dan in kerken waar vrouwen niet worden toegelaten (66%).

De reactie van de kerken op het synodebesluit om het over te laten aan plaatselijke kerken was grotendeels positief of neutraal. Eén op de vijf kerken stonden er negatief tegenover. De voornaamste reden om het positief op te pakken is dat kerken daarmee de ruimte krijgen om een besluit te nemen dat past bij de plaatselijke situatie. Redenen tot een negatieve reactie zijn vooral dat hierdoor verschillen tussen kerken ontstaan en het niet wenselijk is dat er verschillende visies op dit punt zijn. Bijna 40% van de kerken geven aan dat de besluitvorming invloed heeft gehad op de eenheid binnen de gemeente, soms was dat een positieve invloed, maar veelal een negatieve.

Ongeveer een derde van de kerken heeft een samenwerkingsverband op wat voor niveau dan ook met een CGK, NGK of allebei. Vier kerken werken samen met andere kerkverbanden. In 20% van deze kerken is deze samenwerking van invloed geweest op de besluitvorming en andersom geldt ook dat de besluitvorming in 20% van de kerken van invloed is geweest op de samenwerking met het andere kerkverband. Over het algemeen kan gezegd worden dat het in samenwerking met CGK's moeilijk is geweest om een besluit te nemen en daarnaast de relatie goed te houden. In samenwerking met NGK's was het nemen van een besluit tot openstelling vaak bevorderend voor de relatie.

Twee derde van de kerken heeft geen behoefte aan verdere ondersteuning. Eén op de vijf kerken geeft aan nog behoefte te hebben aan documentatie met argumenten van de verschillende visies op de vrouw in het ambt.